

คุณภาพการดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพา : กรณีศึกษา
ในเขตอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

นางเพ็ญแข ชีวยะพันธ์

ศูนย์วิทยพัทยากร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์

คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2545

ISBN 974-17-3272-4

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I20974371

QUALITY OF CARE FOR DEPENDENCY ELDERLY :
A CASE STUDY OF PHOTHARAM DISTRICT
RATCHABURI PROVINCE

Mrs. Penkae chewayaphan

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements
for the Degree of Master of Nursing Science in Nursing Science

Faculty of Nursing

Chulalongkorn University

Academic Year 2002

ISBN 974-17-3272-4

เพ็ญแข ชีวยะพันธ์: คุณภาพการดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพา: กรณีศึกษาในเขตอำเภอ
โพธาราม จังหวัดราชบุรี (QUALITY OF CARE FOR DEPENDENCY ELDERLY: A CASE
STUDY OF PHOTHARAM DISTRICT RATCHABURI PROVINCE) อาจารย์ที่ปรึกษา:
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จิราพร เกศพิชญวัฒนา, 165 หน้า. ISBN 974-17-3272-4

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคุณภาพการดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพา โดยผู้ดูแล
ในครอบครัว จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การอบรมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ รายได้ ความ
เพียงพอของรายได้ ลักษณะความสัมพันธ์กับผู้สูงอายุ จำนวนชั่วโมงในการดูแลผู้สูงอายุต่อวัน ระยะเวลาในการดูแล
และผู้สูงอายุ การมีผู้ช่วยเหลือในการดูแล และการได้รับการเยี่ยมบ้านจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข 2) เพื่อศึกษา
ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพการดูแล และปัญหาอุปสรรคในการดูแลผู้สูงอายุของผู้ดูแลในครอบครัว กลุ่มตัวอย่าง
เป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุในเขตอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ที่อยู่ในโครงการสุขภาพดีที่บ้านของโรงพยาบาลโพธาราม
จังหวัดราชบุรี จำนวน 102 ครอบครัว เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบประเมินคุณภาพการดูแลผู้สูงอายุ
และแนวทางในการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้รับการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา และวิเคราะห์ค่าความเที่ยงของแบบ
ประเมินโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค มีค่าเท่ากับ .95 และ ค่าความเที่ยงของการสังเกต มีค่าเท่ากับ
.71 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์
โดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. คุณภาพการดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพาโดยรวมอยู่ในระดับดี
2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพการดูแล ประกอบด้วย 1) การมีภาระรับผิดชอบในด้านอื่นของผู้ดูแล
2) สัมพันธภาพระหว่างผู้ดูแลและผู้สูงอายุ 3) ระบบสนับสนุน 4) ทักษะคติในการดูแล 5) ปัจจัยจากตัวผู้ดูแล
3. ปัญหาอุปสรรคในการดูแลผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 1) ปัญหาอุปสรรคด้านผู้ดูแล ได้แก่ ความไม่
มั่นใจในการดูแล และสุขภาพของผู้ดูแล 2) ปัญหาอุปสรรคด้านผู้สูงอายุ ได้แก่ การไม่ให้ความร่วมมือในการดูแล
และการที่ผู้สูงอายุไม่ไหวง่าย เอาแต่ใจตนเอง รวมทั้งความต้องการการดูแลของผู้สูงอายุ 3) ปัญหาอุปสรรคด้าน
เศรษฐกิจ ได้แก่ การมีรายได้ไม่พอกับค่าใช้จ่าย 4) สิ่งอำนวยความสะดวกในการดูแล ได้แก่ การขาดอุปกรณ์
เสริมที่ช่วยในการดูแล, การขาดพาหนะในการเดินทาง

สาขาวิชา.....พยาบาลศาสตร์..... ลายมือชื่อนิสิต.....

ปีการศึกษา.....2545..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

4377630536: MAJOR NURSING SCIENCE

KEY WORD: FAMILY CAREGIVERS / QUALITY OF CARE / DEPENDENCY ELDERLY

PENKAE CHEWAYAPHAN: QUALITY OF CARE FOR DEPENDENCY ELDERLY:

A CASE STUDY OF PHOTHARAM DISTRICT RATCHABURI PROVINCE.

THESIS ADVISOR: ASSIST. PROF. JIRAPORN KESPICHAYAWATTANA. Ph.D.

165 pp. ISBN 974 - 17 - 3272 – 4

The purposes of this study were to 1) study the quality of care in family caregiving for the dependency elderly and 2) study factors related the quality of care and problems or difficulties in caregiving for the elderly by indepth interview. Subjects were 102 family caregivers who care for elderly family members. These families are families enrolled in home health care project provided by primary care unit of Photharam hospital. Content validity and reliability of the research instruments; the "Quality of Family Caregiving Scale" and the "Interview Guideline" were established. The conbrach alpha coefficients was .95 and interrater reliability was .71. Data were analyzed by frequency, percent, mean, standard deviation and content analysis.

Major findings were as follows:

1. Quality of caregiving of the family caregivers are at good level.

2. From qualitative study,

2.1 Factors related to the quality of care are: 1) caregiver's other responsibilities, 2) relationship between caregiver and care reciever, 3) caregiver's support system, 4) attitude in caregiving, and 5) caregiver's factor.

2.2 Problems or difficulties in caregiving are: 1) caregiver's problems which are the uncertainty in caregiving and caregiver's health, 2) care reciever's factors are incooperation of the elderly, the elderly's demanding and needs of caregiving, 3) financial difficulty from inadequacy of income, and 4) facilities in caregiving which are the lack of caregiving apparatus and transportation.

Field of study.....Nursing Science.....

Student' s signature.....*Penkai Chewayaphan*.....

Academic year.....2002.....

Advisor' s signature.....*Jiraporn K Wattana*.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความสามารถอย่างยิ่งของท่าน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิราพร เกศพิชญวัฒนา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ได้กรุณาตลอดเวลาทั้งในเวลาราชการ และนอกเวลาราชการช่วยแนะนำ ให้ข้อคิดเห็นตลอดจนปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่และคอยให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา ตลอดจนช่วยแนะแนวทางในการแก้ปัญหา และให้แนวคิดอันเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติงาน ซึ่งทำให้ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณา ที่อาจารย์มอบให้ ตลอดระยะเวลาดังกล่าวเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ สมคิด รักษาสัตย์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ รองศาสตราจารย์ ดร. ศิริเดช สุชีวะ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่กรุณาให้คำปรึกษา และข้อเสนอแนะเพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมทั้งคณาจารย์คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่านที่กรุณาให้ความรู้และประสบการณ์ที่มีค่ายิ่งแก่ผู้วิจัย ตลอดระยะเวลาที่ศึกษา โดยเฉพาะอาจารย์ ดร. สุวิณี วิวัฒน์วานิช ที่กรุณาให้คำแนะนำให้กำลังใจ และให้ประสบการณ์ที่ดีเกี่ยวกับการวิจัย ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่านที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัยที่กรุณาสนับสนุนทุนอุดหนุนวิจัยบางส่วนในการทำวิทยานิพนธ์นี้

ขอขอบพระคุณ กลุ่มประชากร "ผู้ดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพา" ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการเก็บรวบรวมข้อมูล ขอขอบคุณ คุณอมรรัตน์ คุณรัมภา คุณณฤมณ คุณจันทิพย์ คุณนพพร และคุณพจนา ที่ให้การช่วยเหลือผู้วิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นผู้นำลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ รวมทั้งให้กำลังใจ และเสนอแนะข้อคิดเห็น ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแก่ผู้วิจัย และขอขอบคุณเพื่อนๆ ร่วมรุ่นที่คอยห่วงใย และให้กำลังใจแก่กันตลอดระยะเวลาที่ได้ศึกษาด้วยกันมา

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บิดา - มารดา ที่ปลุกฝังให้มีสติปัญญา มีความอดทน ให้สิ่งดีงามทั้งหลายแก่ผู้วิจัยตลอดมา และบุคคลที่ต้องขอขอบคุณด้วยใจอีกท่าน คือ คุณวีระศักดิ์ ชีวะะพันธ์ ที่เป็นผู้คอยสนับสนุน เป็นที่ปรึกษา และเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด เพื่อให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสใช้เวลาในการศึกษาได้อย่างเต็มที่

ความปรารถนาดีจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้วิจัยมีกำลังใจ และกำลังใจที่เข้มแข็งในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ และพร้อมที่จะนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ ตลอดจนนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไป

เพ็ญแข ชีวะะพันธ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
ปัญหาการวิจัย	5
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	11
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ.....	13
ความต้องการของผู้สูงอายุ.....	26
แนวคิดเกี่ยวกับผู้ดูแลในครอบครัว.....	35
คุณภาพการดูแลผู้สูงอายุโดยครอบครัว.....	38
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	56
3 วิธีดำเนินการวิจัย	
ประชากรที่ศึกษา.....	64
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	60
วิธีการสร้างเครื่องมือ	68
การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	70
การเก็บรวบรวมข้อมูล	72
การพิทักษ์สิทธิผู้ร่วมวิจัย.....	74
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	75

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	77
5	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
	สรุปผลการวิจัย.....	115
	อภิปรายผลการวิจัย.....	120
	ข้อเสนอแนะ.....	131
	รายการอ้างอิง.....	132
	ภาคผนวก.....	143
	ภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ.....	144
	ภาคผนวก ข หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ.....	146
	ภาคผนวก ค หนังสือขอเก็บรวบรวมข้อมูล.....	150
	ภาคผนวก ง หนังสือยินยอมเข้าร่วมวิจัย.....	152
	ภาคผนวก จ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	154
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	165

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนประชากรในงานวิจัยจำแนกตามตำบล	65
2	ค่าความเที่ยงของเครื่องมือ	71
3	จำนวนค่าร้อยละของประชากรจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การอบรมเกี่ยวกับการดูแล ระยะเวลา ในการดูแลผู้สูงอายุ และจำนวนชั่วโมงในการดูแลผู้สูงอายุต่อวัน	79
4	จำนวนค่าร้อยละของประชากรจำแนกตามปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคม ได้แก่ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ความเพียงพอของรายได้ ลักษณะ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ดูแลและผู้สูงอายุ การมีผู้ช่วยเหลือในการ ดูแล และการได้รับการเยี่ยมบ้านจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข	81
5	จำนวนค่าร้อยละของผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพา จำแนกตาม อายุ เพศ สาเหตุของการเจ็บป่วย และระดับความสามารถในการปฏิบัติ กิจวัตรประจำวันขั้นพื้นฐาน	83
6	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับคุณภาพการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกเป็นรายรวม และรายด้าน	85
7	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับคุณภาพการดูแลผู้สูงอายุ ด้านสิ่งแวดล้อม จำแนกเป็นรายข้อ	86
8	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับคุณภาพการดูแลผู้สูงอายุ ด้านร่างกาย จำแนกเป็นรายข้อ	87
9	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับคุณภาพการดูแลผู้สูงอายุ ด้านการดูแลสุขภาพ จำแนกเป็นรายข้อ	88
10	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับคุณภาพการดูแลผู้สูงอายุ ด้านจิตสังคม จำแนกเป็นรายข้อ	89
11	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับคุณภาพการดูแลผู้สูงอายุ ด้านเศรษฐกิจการเงิน จำแนกเป็นรายข้อ	90

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
12	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับคุณภาพการดูแลผู้สูงอายุ ด้านสิทธิมนุษยชน จำแนกเป็นรายข้อ	91
13	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับคุณภาพการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ดูแล.....	92
14	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับคุณภาพการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมของผู้ดูแล.....	94
15	ลักษณะของผู้ดูแลและผู้สูงอายุที่ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก.....	96
16	ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพการดูแล: การมีภาระรับผิดชอบ ในด้านอื่นๆ ของผู้ดูแล.....	98
17	ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพการดูแล: สัมพันธภาพระหว่างผู้ดูแล และผู้สูงอายุ.....	99
18	ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพการดูแล: ระบบการสนับสนุน.....	101
19	ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพการดูแล: ทักษะคิดในการดูแล.....	103
20	ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพการดูแล: ปัจจัยจากตัวผู้ดูแล.....	105
21	ปัญหาอุปสรรคในการดูแล: ประเด็นหลัก ประเด็นย่อย และข้อมูลสนับสนุน.....	109

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	ระดับชั้นความต้องการของผู้สูงอายุตามแนวคิดของมาสโลว์	27
2	กรอบแนวคิดในการทำวิจัย	63

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย